

- Archief tussen openbaarheid van bestuur en bescherming van de privacy
- Voor eeuwig verloren?
- 68ste Ifla-congres

KRONIEK

ARCHIEF TUSSEN OPENBAARHEID VAN BESTUUR EN BESCHERMING VAN DE PRIVACY

Gent, 13 mei 2002

De studiedag aan de Universiteit Gent 'Archief tussen openbaarheid van bestuur en bescherming van de privacy' werd georganiseerd door het Instituut voor Rechtsgeschiedenis en Romeins Recht. Prof. Dr. **Jos Monballyu** (KU Leuven) stipte in zijn inleiding aan dat archivariissen veelvuldig geconfronteerd worden met vragen om inzage in bepaalde documenten, maar dat het niet steeds duidelijk is in hoeverre de wetgeving op de openbaarheid van bestuur en de wetgeving inzake de bescherming van de persoonlijke levenssfeer op die documenten van toepassing is. Er is dus dringend nood aan meer duidelijkheid. Een uitgekiend archiefdecreet zou hierbij een oplossing kunnen zijn.

Dr. **Rik Opsommer**, stadsarchivaris van Leper, verwoordde een aantal praktische vragen uit de archiefwereld. Hij situeerde de juridische problemen voor archivariissen op drie terreinen: toegang tot het archief, inzagerecht en reproductierecht. Hij vroeg zich af of het vragen van toegangsgeld nuttig is en of dat strijdig is met de wetgeving op de openbaarheid. Hij pleitte voor een uniforme regeling in alle archiefdiensten. Ook rond de inzage blijkt er een grote verscheidenheid te bestaan en dat zorgt voor verwarring. Sommige archivariissen hanteren de 'honderd-jaarregeling' erg strikt, maar kleinere archiefdiensten zijn vaak veel soepeler. Hij stelde 'openbaarheidslijsten' – als aanvulling op de selectielijsten – voor als mogelijke oplossing. De opmaak daarvan beschouwt hij als een belangrijke taak voor het Rijksarchief. Voor het repro-

duceren van archiefstukken, hanteert hij als basisprincipe: wat getoond wordt, mag ook gereproduceerd worden, tenzij er schade dreigt. Eindconclusie: er is nood aan meer samenwerking tussen archiefdiensten en aan uniforme richtlijnen voor archivariissen.

Ook **Luc Coenen**, stadsarchivaris van Lier, bracht het standpunt van de archivaris naar voor. Vertrekkende van de problemen waarmee het stadsarchief geconfronteerd wordt, lanceerde hij een aantal voorstellen. Voor eerst zouden de diensten bij elke archiefoverdracht de beperkingen op de inzage moeten aanduiden op de overdrachtslijsten. Ook in de archiefinventarissen moeten die beperkingen aangegeven worden. De archiefgebruiker mag in de leeszaal niet een volledige doos ter inzage krijgen, enkel het specifieke dossier. Bij het opmaken van een eigen leeszaalreglement en het uitwerken van een inzage-regeling moet met heel uiteenlopende zaken rekening gehouden worden: de deontologische code voor archivariissen, de wetgeving op de openbaarheid van bestuur en de wetgeving inzake de bescherming van de persoonlijke levenssfeer, specifieke wetten (bv. Wet op de Ruimtelijke Ordening en Stedenbouw), het auteursrecht...

Frankie Schram, inmiddels gepromoveerd tot doctor in de Rechten, secretaris van de Commissie voor de Toegang tot Bestuursdocumenten, begon met de vaststelling dat er tussen de begrippen 'archiefbescheiden' en 'bestuursdocumenten' een onderscheid is. De wetgeving inzake de openbaarheid van bestuur is van toepassing op alle bestuursdocumenten, ook als ze al in een archief neergelegd zijn. De Archiefwet is slechts van toepassing op de verplicht neer te leggen

Voor eeuwig verloren?

documenten, dus op documenten van meer dan honderd jaar oud. Niet de archivaris is bevoegd om over de openbaarmaking te beslissen, maar het bestuur dat de archiefbescheiden neergelegd heeft. Ook belangrijk om weten is dat men slechts een oordeel kan vellen over het document op het moment van de aanvraag tot inzage. De spreker had dan ook moeite met het voorstel van Rik Opsommer betreffende het opmaken van 'openbaarheidslijsten'. Hij pleitte voor het invoeren van de verplichte registratie, want pas dan kan de burger weten welke documenten de overheid bezit. Verder wees hij erop dat de aanmaak van inventarissen al een inbreuk op de privacywetgeving kan zijn, met name de verwerking van persoonsgegevens. In verband met het toegangsrecht geldt het principe van gratis recht van inzage, gratis recht op uitleg en recht op het verkrijgen van een kopie tegen kostprijs. Als evenwel het auteursrecht bij een derde berust of als het bestuursdocument in zijn bestaan bedreigd wordt, dan geldt enkel het recht op inzage. Het probleem hierbij is dat het onduidelijk is welke documenten auteursrechtelijk beschermd zijn. Bestuursdocumenten die via de openbaarheidswetgeving verkregen zijn, kan men in principe vrij gebruiken, tenzij het gaat om commerciële verspreiding en commercieel gebruik. Auteursrechtelijk beschermde documenten mogen enkel gereproduceerd worden na toelating van de rechthebbende.

Johan Roelstraete, secretaris van het Centrum voor Genealogie en Heraldiek, formuleerde het standpunt van de gebruiker. Uit zijn betoog bleek nogmaals dat er van uniformiteit geen sprake is. Sommige archiefdiensten vragen toegangsgeld, terwijl in andere opzoeken gratis zijn. Erger nog is het in bepaalde gemeenten waar geen eigenlijke archiefdienst is en waar men bijzonder hoge tarieven voor opzoeken hanteert. Hij hoopt dat een nieuwe archiefwet dergelijke zaken beter zal regelen.

Dr. Karel Velle van het Rijksarchief Beveren had ter voorbereiding van zijn lezing bij enkele archiefdiensten een enquête gevoerd over de

reproductie van documenten. Uit dat onderzoek blijkt (opnieuw!) dat er grote verschillen bestaan tussen de onderzochte archiefdiensten. In zijn conclusie pleitte hij voor een duidelijke regeling van het vergoedingsrecht én voor een ruime verspreiding van die regeling via het internet. Een uniforme tarifiering acht hij niet haalbaar (cf. het verschil tussen overheids- en private archiefdiensten, de uiteenlopende administratieve traditie, de personeelsomkadering, de materiële omkadering...), wel is er nood aan basisprincipes. Ten slotte vroeg hij zich af of een archiefdienst mag bijverdienen door geld te vragen voor reproducties en of een gebruiksvergoeding wenselijk is als het archiefmateriaal ook elders te vinden is.

Bart Hellinckx (Amsab) had het over openbaarheid van private archieven. In tegenstelling tot de openbare archieven, zijn de Archiefwet en de wetgeving op de openbaarheid van bestuursdocumenten niet van toepassing op de private archieven. De raadpleegbaarheid van hun archiefbestanden wordt in principe vastgelegd in de contracten met de schenkers en bewaargevers, maar in 80% van de gevallen leggen zij geen voorwaarden op. De leeszaalverantwoordelijke moet dus oordelen over de inzage op basis van de gegevens die de onderzoeker hem/haar verstrekt. Tot nu toe verliep die werkwijze nagenoeg probleemloos, maar de wet tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer zal een andere, veel strengere houding vereisen.

Prof. Dr. Dirk Heirbaut (RUG) besloot de studiedag met de opmerkingen dat juristen de archiefproblematiek al te lang verwaarloosd hebben en dat er nood is aan wetgeving die van toepassing is op alle archieven, waarin duidelijke definities gehanteerd worden, waarin ook het reproductierecht en de opzoekingsstarieven geregeld worden en waarin de oprichting van een toezichts- en adviesorgaan voorgeschreven wordt.

Isabelle Verheire
Archiefconsulente Provincie West-Vlaanderen
 Koning Leopold III-laan 41
 8200 Sint-Andries
 Tel.: 050-34 62 77
 E-mail: isabelle.verheire@west-vlaanderen.be

VOOR EEUWIG VERLOREN?

Antwerpen, 22 mei 2002

De Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek-, Archief- en Documentatiewezenen hield op 22 mei een studiedag onder de titel 'Voor eeuwig verloren. Documentontsluiting, -beheer en -valorisering: een prewetenschappelijke bezigheid of wetenschappelijke arbeid?'.

Edward Vanhoutte stelde zijn studie *Zorgen voor later? Inventarisatie, studie en valorisatie: een drieledige benadering van het wetenschappelijke archiefonderzoek* voor. Daaruit blijkt dat veel cultureel belangrijke archieven nog steeds wachten op een primaire ontsluiting. Zolang er geen primaire ontsluiting is, kan men het cultureel erfgoed in Vlaanderen niet op een verantwoorde manier inschatten. De beleidsmakers beschouwen inventariseren nog te veel als een noodzakelijk kwaad, dat zo snel mogelijk moet gebeuren zodat daarna de echte wetenschapper aan de slag kan. Subsidies worden slechts toegekend als de inventarisatie direct gekoppeld wordt aan een onderzoeksproject van het desbetreffende archief. Men beseft te weinig dat voor een goede inventarisatie wel degelijk een gespecialiseerde opleiding en kennis van de belangrijkste archieftheorieën en methodologie nodig zijn.

Archivaris Noël Geirnaert vertelde dat men in het Stadsarchief Brugge de ontsluiting van het archief relateert aan de optimale bewaring van de archiefbescheiden. Men tracht bovendien zoveel mogelijk rekening te houden met de verscheidenheid van het publiek. Hij belichtte enkele interessante onderzoeksprojecten van het stadsarchief, onder andere het project over huizengeschiedenis. De projecten hebben wel veel media-aandacht opgeleverd, maar intussen liggen er nog veel andere voor het publiek interessante archieven in de depots te wachten op ontsluiting.

Leen van Dijk van het Archief en Museum van het Vlaamse Cultuurleven stipte aan dat er een structureel geldtekort is voor inventarisatie. Hoewel de interesse voor het archiefwezen groeit bij het beleid, blijven de financiële middelen beperkt. De subsidies zijn onvoldoende om de inventarisatie van cultureel belangrijke archieven te voltooien. Zij pleitte voor een snelle primaire ontsluiting van elk